

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Становлення і розвиток прибуткового податку з громадян.....	6
1.2. Сутність податку на доходи фізичних осіб як інструменту державного регулювання.....	16
1.3. Податок на доходи фізичних осіб: діючий механізм стягнення..	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	31
2.1. Моніторинг надходжень податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету України.....	31
2.2. Оцінювання фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб.....	38
2.3. Оцінка реалізації регулятивної ефективності шляхом визначення податкового навантаження на доходи фізичних осіб.....	46
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СТЯГНЕННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ..	53
3.1.Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб.....	53
3.2. Напрями удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.....	59
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. Податки є головним бюджетоутворюючим елементом та важливим інструментом регулювання соціально-економічних процесів, що відбуваються у державі. Вони зачіпають найважливіші сторони життя людини і суспільства. З-поміж усіх податків центральне місце займає податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який є складовою системи прямого оподаткування. ПДФО є вагомим регулятивним важелем розподілу фінансових ресурсів між державою та населенням, під час його справляння формуються взаємозв'язки платника податку та держави, оскільки кожен платник стає учасником бюджетного процесу в частині формування доходів.

Актуальність дослідження проблеми оподаткування доходів фізичних осіб виходить із важливого значення ПДФО, адже цей податок є одним із найстабільніших та найдієвіших джерел формування дохідної частини бюджету, забезпечує фіскальну достатність бюджету, а разом з тим, виконує важливу соціальну роль, так як він чинить безпосередній вплив на рівень доходів населення. В Україні система прямого оподаткування зазнавала численних трансформацій та перетворень, використовувалася як прогресивна, так і пропорційна шкала оподаткування особистих доходів. При цьому з точки зору фіскальної достатності та соціальної справедливості, ПДФО у різні періоди сприймався неоднозначно.

Дослідження у галузі оподаткування доходів фізичних осіб проводили низка зарубіжних та українських науковців. Вітчизняна податкова наука у цій галузі представлена працями таких вчених: К. Безверхий, Л. Духновська, Л. Коцан, О. Найденко, Л. Сідельникова, Н. Танклевська, І. Чугунов, К. Швабій, Ю. Швець, Л. Юрчишина.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи обґрунтування податку на доходи фізичних осіб як важливої складової системи прямого оподаткування, визначення його економічної сутності та ролі у формуванні доходів бюджету.

Досягнення даної мети зумовлюється виконанням таких завдань:

- розглянути становлення і розвиток прибуткового податку з громадян;
- розкрити сутність податку на доходи фізичних осіб як інструменту державного регулювання;
- дослідити діючий механізм стягнення податку на доходи фізичних осіб;
- провести моніторинг надходжень податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету України;
- оцінити фіскальну ефективність податку на доходи фізичних осіб;
- провести оцінку реалізації регулятивної ефективності шляхом визначення податкового навантаження на доходи фізичних осіб;
- дослідити зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб;
- розробити напрями удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.

Об’єктом кваліфікаційної роботи оподаткування доходів фізичних осіб.

Предметом кваліфікаційної роботи виступають теоретико-практичні засади справляння податку на доходи фізичних осіб.

Методи дослідження. Теоретико-методологічна основа дослідження базується на діалектичному методі наукового пізнання, системному підході до вивчення процесів формування місцевих бюджетів. Випускна робота виконана з використанням як загальнонаукових, так і спеціальних методів та прийомів, зокрема: теоретичного узагальнення, наукової абстракції, методів індукції та дедукції, історичного методу; методів аналізу і синтезу, статистичних прийомів групування, динамічних порівнянь, графічного зображення; методів економіко-математичного моделювання, спостереження та формалізації – для окреслення перспектив формування і оптимізації місцевих податків .

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять статистичні дані Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, положення, нормативно-правові акти національного та зарубіжного законодавства з питань

податкового регулювання, періодичні видання, наукові збірники, матеріали науково-практичних конференцій, монографії та друковані праці українських і зарубіжних учених.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в кваліфікаційній роботі положення, узагальнення, висновки та пропозиції мають як загальнотеоретичне, так і прикладне значення. Розроблені в кваліфікаційній роботі положення можуть бути впроваджені та використані органами центральної влади при вирішенні проблем удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок друкованого тексту, містить 18 таблиць, 12 рисунків. Список використаних джерел нараховує 46 найменувань та займає 4 сторінки.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сформулюємо наступні висновки:

1. ПДФО є одним із важливих економічних важелів держави, який дозволяє не тільки мобілізувати кошти для фінансування загальнодержавних витрат, але є також важливим інструментом соціальної політики. ПДФО є найбільш стабільним податковим джерелом надходжень до державного бюджету, оскільки уряд вчасно регулює соціальні стандарти, зокрема, підвищує мінімальну заробітну плату. Саме такий шлях регулювання (через базу оподаткування за умови стабільної або зниженої ставки податку) наразі є найбільш прийнятним в умовах макроекономічної нестабільності. Системність даного податку полягає в залученні до процесу соціального регулювання всіх його елементів, що сприяє досягненню справедливості в розподілі національного доходу і формуванню грошового фонду держави для фінансування заходів, спрямованих на реалізацію соціальної політики.

2. Процес еволюції системи прибуткового оподаткування в Україні пройшов шлях від стягнень на користь державних інститутів данини (найдавніша форма прямого оподаткування) до розробки та формування сучасної моделі оподаткування фізичних осіб. Оподаткування фізичних осіб є важливим та ефективним важелем для податкової системи, оскільки включає використання її фіскальних та регулюючих механізмів. Податок на доходи фізичних осіб є загальнодержавним податком, однак він виступає джерелом формування доходної частини як державного, так і місцевих бюджетів відповідно до порядку розподілу, визначеному Бюджетним кодексом України. ПДФО є прямим податком та має сприяти такому розподілу податкового тягаря, за якого більше платять ті члени суспільства, котрі мають вищі доходи. ПДФО є одним із важливих економічних важелів держави, який дозволяє не тільки мобілізувати кошти для фінансування загальнодержавних витрат, але є також важливим інструментом соціальної політики.

3. В Україні порядок нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб регулюється розділом IV Податкового кодексу. Відповідними статтями IV розділом Податкового кодексу України розділу встановлені основні елементи податку на доходи фізичних осіб, до яких відносяться платники податку, об'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, джерело сплати, податковий період, ставки, пільги тощо

4. Податок на доходи фізичних осіб є другим за рейтингом бюджетоутворюючим податком у структурі податкових надходжень Зведеного бюджету України протягом 2014-2018 рр. Частка податку на доходи фізичних осіб в податкових надходженнях в 2014 році складає 20,46%, в 2018 році частка податку зменшилась до 18,83%. Частка податку на доходи фізичних осіб в доходах Зведеного бюджету в 2014 році складає 16,49%, в 2018 році частка податку зменшилась до 15,68%.

5. За фіскальною значимістю ПДФО серед загальнодержавних податків України займає другу позицію після ПДВ, а в системі прямого оподаткування – перше, що свідчить про значну роль даного податку у формуванні дохідної частини бюджету. За останні п'ять років частка ПДФО у структурі доходів Зведеного бюджету України перманентно коливається в межах 16–19%, що свідчить про досить потужний фіскальний потенціал даного податку на відміну від податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість, відповідні показники яких мають тенденцію до зниження. В Україні частка надходжень ПДФО у ВВП починає зростати у 2015 році — до 5,05 %. Проте така динаміка зумовлена в першу чергу більш низькими темпами зростання ВВП. Такий низький рівень питомої ваги податку на доходи фізичних осіб в структурі ВВП та податкових надходженнях нашої країни порівняно з європейськими країнами пояснюється значно нижчим рівнем заробітної плати порівняно з європейським.

6. Оцінка податкового навантаження на доходи громадян за соціальним статусом засвідчила низьку значущість регулятивної ефективності ПДФО. Крім того, показники податкової участі свідчать про стимули до безробіття на певних рівнях доходів. З метою формування ефективної системи оподаткування

доходів громадян в Україні, що має унеможливити подальший розвиток вище перелічених проблем, можна запропонувати напрями удосконалення, наведені в третьому розділі дипломної роботи.

7. Проведене дослідження доводить, що практика оподаткування фізичних осіб у деяких європейських країнах не може бути беззастережною основою для вибору напрямів реформування податкової системи в Україні. Як видно з наведених вище прикладів, не існує однакового підходу до обчислення та сплати податку на доходи фізичних осіб. У кожній країні механізм оподаткування визначається з урахуванням національних особливостей. Досвід економічно розвинених країн показує, що податковий тягар не повинен зменшувати економічну активність платника. Крім того, оподаткування не має перешкоджати внутрішній раціональній організації виробництва, його зовнішній орієнтації на попит споживачів. Основне правило побудови податкової системи з цією метою – її прозорість та відкритість.

8. Проаналізувавши досвід розвинених країн, можна зробити висновок, що в основу оподаткування доходів громадян покладений принцип соціальної справедливості, за яким більше платять ті члени суспільства, котрі мають вищі доходи. Відтак держава регулює доходи громадян, впливає на збільшення їх платоспроможності, стимулювання попиту, розмір споживання та заощадження, що, в свою чергу, призводить до підвищення темпів економічного зростання. Отже, так звану «плоску шкалу податку з доходів фізичних осіб», що є особливістю податкової системи України, можна розглядати як певну сходинку на шляху досягнення основної мети — розбудови податкової системи, адекватної вимогам сталого розвитку. Основним напрямом подальшого удосконалення законодавчої бази у цій сфері, на мою думку, має стати зменшення податкового навантаження на соціально незахищені верстви населення та зростання відповідальності платників податку за ухилення від оподаткування.

Отже, незважаючи на те, що влада України намагається з року в рік реформувати та покращити систему оподаткування доходів громадян, вона все

ж залишається недосконалою та має резерви зростання ефективності. Для того, щоб збільшити податкові надходження до бюджету та покращити економічну ситуацію в країні, важливо здійснити зміни щодо зменшення податкового навантаження малозабезпечених громадян, здійснювати диференціацію ставок залежно від виду діяльності та розміру доходу, а також врахування сімейного стану платників, кількості зайнятих у сім'ї та кількості дітей. Першочерговими цілями мають стати введення неоподаткованого мінімуму замість сучасної податкової соціальної пільги, а також запровадження прогресивної шкали оподаткування. Такі заходи дозволять вирішити одну з основних соціальних проблем України нерівномірність розподілу доходів між бідними та багатими. Доцільним також може стати запровадження окремого оподаткування доходів домогосподарств. Удосконалення також потребує робота фіскальних органів, здійснення контролю за сплатою податків та ухилянням від їх сплати.

Підсумовуючи, важливо розуміти, що не варто копіювати провідний світовий досвід і впроваджувати його в Україні, необхідно консолідувати найкращі розробки зарубіжних систем оподаткування доходів, пристосовувати їх до українських реалій, та розробляти власну ефективну, справедливую, соціально спрямовану модель системи оподаткування доходів фізичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI в редакції Кодексу від 01.03.2019, підстава - 2628-VIII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Юрчишена Л.В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України / Л.В. Юрчишена // // Финансы, учет, банки. - 2016. - Вып. 1. – С.215-224.
3. Чижова Т.В. Податок на доходи фізичних осіб: наукові постулати та практичні аспекти функціонування / Т. В. Чижова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Випуск 6. - Ч.5. – С. 103-106.
4. Безверхий К. адміністрування ПДФО у 2017 році: новації законодавства / К. Безверхий // Науково-практичний журнал «Бухгалтерський облік і аудит». – 2017. – №12. – С. 26-35.
5. Федосов В.М. Податкова система України: Підручник/В.М. Федосов, В.М. Опарін, Г.О. П'ятаченко та ін. / За ред. В.М. Федосова. - К.: Либідь, 2015. - 464 с.
6. Крисоватий А.І. Податкова система: Навчальний посібник / А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк - Тернопіль: Карт-бланш, 2016. - 331 с.
7. Волохова М.П. Фіскально-регулюючий потенціал особистого прибуткового оподаткування в Україні / М.П.Волохова // М. П. Волохова // Економічні інновації. - 2017. - Вип. 60(3). - С. 63-73.
8. Податкова система: конспект лекцій з дисципліни «Податкова система»: навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка», спеціалізації «Економіка підприємства» освітнього ступеня «Бакалавр» денної та заочної форм навчання / уклад. Гречко А.В.– К., 2018. – 171 с.
9. Податкова система [Текст]: Навчальний посібник. / за заг. ред. Андрущенко В. Л. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 416 с.

10. Граничний розмір доходу, який дає право на застосування податкової соціальної пільги в 2019 році, а також розміри та перелік податкових соціальних пільг на 2019 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zarplata.co.ua/?p=8189>

11. Діброва О.Л. Фіскальна роль податку на доходи фізичних осіб / О.Л. Діброва // Економіка та суспільство. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/124.pdf.

12. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI в редакції Кодексу від 11.01.2019, підстава - 2646-VIII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17>

13. Баранник Л.Б. Аналіз фіскальної ефективності стягнення податку на доходи фізичних осіб в Україні / Л. Б. Баранник, Я. А. Соломка // Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2017. - № 4. - С. 113-123.

14. Дорошенко О. О. Становлення та розвиток прибуткового оподаткування фізичних осіб / Безкровний О. В., Дорошенко О. О. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1 (10). – Полтава : ПДАА, 2015. – С. 91-96.

15. Кублікова Т. Б. Управління інноваціями: теорія та практика: навчальний посібник / Т. Б. Кублікова. – Одеса: Астропринт, 2014. – 236 с.

16. Кублікова Т. Б. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами: монографія / Т. Б.Кублікова, Е. І. Курганська. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 323 с.

17. Ярошенко Ф. О. Історія податків та оподаткування в Україні : навч. посібн. / Ф. О. Ярошенко, В. Л. Павленко. – Ірпінь, 2013. – 240 с.

18. Чугунок І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання / Чугунок І. Я., Ігнатенко А. Б. // Фінанси України. – 2015. – №4 – С.3-14.

19. Озеров І. Х. Прибутковий податок в Англії: Економічні та суспільні умови його існування / Озеров І. Х. / Уч. зап. Імператорського московського університету. – М. : 1898. – Вип. 16.

20. Бондаренко Г. І. Оподаткування фізичних осіб / Бондаренко Г. І.,

Данілов О. Д., Лекарь С. І. та ін. – Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2014. – 247 с.

21. Лайко П. А. Фіскальна роль оподаткування доходів фізичних осіб і напрями її зміцнення / П. А Лайко, І. В. Шевчук // Економіка, менеджмент, агробізнес. – 2012. – Том 2. – № 1-2. – С. 23-28.

22. Демченко Т. М. Податок з доходів фізичних осіб у системі державних доходів /Т. М. Демченко // Регіональна економіка. – 2013. – № 2. – С. 14-18.

23. Коблянська О. І. Утримання ПДФО із заробітної плати / О. І. Коблянська, Т. Д. Даценко // Облік і фінанси АПК. – 2014. – № 2. – С. 48-52.

24. Перерва М. Г. Податок на доходи фізичних осіб / М. Г. Перерва // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – 2014. – № 8(29). – С. 4-8.

25. Чирва А.А. Облік податку на доходи фізичних осіб: історичний аспект та сьогодення /А.А.Чирва //Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-6-2015/14-vipusk-6-lipen-2015-r/1157-chirva-a-a-oblik-podatku-na-dokhodi-fizichnikh-osib-istorichnij-aspekt-ta-sogodennya>

26. Задорожня Л.А. Регулятивна ефективність персонального прибуткового податку: приклад України /Л.А. Задорожня // Дис. на здобут. наук. ступен. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / Л. А. Задорожня; Ун-т держ. фіскальної служби України. – Ірпінь, 2017. – 244 с.

27. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.

28. Швець Ю.О. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС/Ю.О.Швець, Я.Ю. Бахметова //Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Випуск 17. – С.771-775.

29. Чижова Т.В. Сутність і значення податку на доходи фізичних осіб у формуванні фінансових ресурсів регіону/Т.В. Чижова,І.А. Сисоєнко// Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2017. - Вип. 8(1). - С. 178-180.

30. Литвиненко Я. В. Удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні /Я.В. Литвиненко// Наукові записки [Національного

університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка. - 2016. - Вип. 19. - С. 49-51.

31. Державна казначейська служба України / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23608>

32. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2014 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=257806>

33. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2015 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=264515>

34. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2016 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=384615>

35. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2017 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=494615>

36. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2018 рік / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2018-rik>

37. Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах) 2014-2018 роки // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2003/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/arh_vvp_kv.html

38. Толочко В.М. Огляд механізму стягування податків в Україні та деяких країнах світу / В.М. Толочко, Т. Ф. Музика [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://modern-pharmacy.com.ua/oglyad-mehanizmu-styaguvannya-podatktiv-vukrayini-ta-deyakh-krayinah-svitu>.

39. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinvoiEkonomiki>.

40. Мировой атлас данных. Украина — Коэффициент Джини [Электронный ресурс] . – Режим доступа : <https://knoema.ru/atlas>.

41. Taxation trends in the European Union [Electronic resource] / European Commission. — 2018. — Available at : https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/taxation-trends-eu-union_en.

42. Коба О.В. Оподаткування доходів фізичних осіб: закордонний та вітчизняний досвід /О.В. Коба, Я.О. Горбенко // Strategies for Economic Development: The experience of Poland and the prospects of Ukraine : collective monograph. – Кельце, Poland : Baltija Publishing, 2018. – Vol. 1. – С. 111-125.

43. Слепцова Н.В.Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб та реалії адміністрування ПДФО в Україні /Н.В. Слепцова,Л.В.Качура //Економічна наука. – 2019. – №4. – С.84 -92.

44. Кміть, В. М. Зарубіжний досвід функціонування системи прямого оподаткування та доцільність його застосування у національній практиці [Текст] / Віра Мирославівна Кміть, Оксана Ігорівна Яскевич // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – № 3. – С. 96-106.

45. Богатирьова Є.М. Європейський досвід оподаткування доходів фізичних осіб /Є.М.Богатирьова [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/.PDF>

46. Бечко П.К. Напрями посилення соціальної спрямованості оподаткування доходів фізичних осіб в Україні/П.К.Бечко, Л.В.Барабаш, С.А.

Власюк, Н.В.Бондаренко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2018. – Том 3. – № 26. – С. 452–461.

47. Державна служба статистики України / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

48. Doing Business 2018 / Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploreeconomies/ukraine>